

Afganistanin kriisin kärjistyminen vuonna 1979

Vallankaappaus huhtikuussa 1978 oli nostanut valtaan Neuvostoliitolle myötämielisen presidentti Nur Muhammed Tarakin johtaman hallituksen. Se aloitti laajan uudistusohjelman, jota kuitenkin vastustettiin monissa maakunnissa.

Vuoden 1979 alussa vastarinta kiihtyi, kun Iranin islamilainen vallankumous alkoi tukea sitä. Iranilaismielisessä Heratissa puhkesi avoin kapina, jolloin Kabulista lähetetyt ilmavoimat pommittivat kaupunkia aiheuttaen suurta tuhoa. Tarakin hallitus joutui kuitenkin tunnustamaan, että sitä uhkasi tappio Heratissa kuten monissa muissakin maakunnissa. Maaliskuussa Taraki pyysi voimakasta tukea Neuvostoliitosta, mutta sieltä luvattiin pitkän empimisen jälkeen vain lisätä neuvonantajien määrää ja lähettää materiaaliapua.

Sekä Neuvostoliiton että Yhdysvaltojen salaiset palvelut aktivoivat toimintaansa Afganistanissa kesällä 1979. KGB:n analyysissa todettiin, ettei nopeilla marxilaisilla uudistuksilla ollut menestymisen mahdollisuuksia, joten niitä piti hillitä. CIA teki saman havainnon ja sai presidentti Carterilta tehtävän tukea radikaaleja muslimiryhmittymiä.

Kabulissa hallituksen sisäinen valtakamppailu jatkui. Taraki syrjäytettiin ja surmattiin syyskuussa vallankaappauksessa, joka nosti valtaan radikaalimman marxilaisen Hafizullah Aminin. KGB varoitti Moskovaa siitä, että Amin pettää neuvostoliittolaisia ja luo yhteyksiä Yhdysvaltoihin. Toisaalta myös CIA arvioi hänet vaaralliseksi tyranniksi. Vaikka Amin oli opiskellut Yhdysvalloissa, häntä pidettiin amerikkalaisvastaisena.

Sekava tilanne Afganistanin hallituksessa tuotti runsaasti huhuja ja vaikeutti tilannearvioita. Moskovassa päädyttiin syksyn kuluessa käsitykseen, että Aminin hallinto vie maan syvenevään kaaokseen ja lännen syliin. Moskovalle uskollisen Tarakin murha oli siitä jo todisteena. Neuvostoliiton johto teki 26. marraskuuta Afganistanin miehityksestä alustavan päätöksen, joka vahvistettiin 12. joulukuuta, vaikka politbyroo pysyi yhä erimielisenä.

Joulukuun alussa Neuvostoliiton erikoisjoukot ja KGB:n agentit alkoivat valmistella miehitystä, ja emigranttina Neuvostoliitossa ollut afgaani Babrak Karmal valittiin henkilöksi, joka voisi asettua Afganistanin johtoon. Hänet lennätettiin 7. joulukuuta venäläisten hallinnassa olleeseen Bagramin lentotukikohtaan Kabulin pohjoispuolelle.

CIA varoitti Yhdysvaltojen hallitusta 22. joulukuuta siitä, että miehitys voi alkaa kolmen päivän kuluessa. Jouluaattona miehitysjoukkoja alkoikin virrata lentoteitse Afganistaniin ja seuraavana päivänä myös pohjoisen rajan yli.

Venäläiset erikoisjoukot valtasivat pääkaupungin tärkeät kohteet 25. - 27. 12. Presidentti Amin surmattiin ja korvattiin Babrak Karmalilla. Tieto miehityksestä levisi maailmalle.

Lähteinä mm: Steve Coll, *Ghost Wars* (2004), s. 38 - 52; John Cooley, *Unholy Wars* (2000), s. 1 - 20; Jeremy Isaacs - Taylor Downing, *Cold War* (1998), s. 324 - 327; Neamatollah Nojumi, *The Rise of the Taliban in Afganistan* (2002), 11 - 56; Odd Arne Westad, *The Global Cold War* (2005), s. 312 - 330.